

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son yayımlanan Serbest Düşüş: Serbest Piyasalar ve Küresel Ekonominin Batışı kitabı Fransızca, Almanca, Japonca ve İspanyolca bulunabilir.

JOSEPH E. STIGLITZ

11 Eylül'ün bedeli

El Kaide tamamen çökertilmese de, artık 11 Eylül saldırılarının hemen sonrasında göründüğü kadar tehdit teşkil ediyor gibi görünmüyor. Ancak bu noktaya gelmek için ABD'de ve başka yerlerde ödenen bedel, devasa boyutta oldu. **Uzun süre bunun mirasıyla yaşayacağız.** Harekete geçmeden önce düşünmek işe yarar.

11 Eylül 2001 El Kaide terör saldırıları, Amerika Birleşik Devletleri'ne zarar vermek içindi, verdiler de. Ama Usame Bin Ladin'in belki de hiç aklına gelmeyen şekillerde. Başkan George W. Bush'un saldırılara cevabı, Amerika'nın temel prensiplerini tehlikeye attı, ekonomisini baltaladı ve güvenliğini zayıflattı.

11 Eylül saldırılarından sonraki Afganistan harekâtı anlaşılabilirdi, fakat bunu takip eden Irak'ın işgalinin (Bush bir bağlantı kurmak için çok uğraşsa da) El Kaide ile hiç ilgisi yoktu. Seçilerek girilen bu savaş, devasa boyuttaki beceriksizlik aldatıcı yanlış beyanlarla buluşurken, hızla çok pahalı hale geldi. Daha başlangıçta 60 milyar doları aşan büyüklükte sipariş verilmişti.

Gerçekten de Linda Bilmes* ile birlikte Amerika'nın savaş giderlerini üç yıl önce hesapladığımızda, ihtiyatlı miktar 3-5 trilyon dolardı. O zamandan bu yana giderler daha da arttı. Cepheden dönen askerlerin neredeyse yüzde 50'si belli bir düzeyde maluliyet maaşı alıyor ve şimdiye dek 600 binden fazla savaş gazisi tıbbi olanaklarından yararlanır durumdayken, artık gelecekteki maluliyet maaşlarının ve sağlı hizmetleri giderlerinin 600-900 milyar dolar olacağını tahmin ediyoruz. Ancak savaş gazilerinin intiharlarında (son yıllarda günde 18'e ulaştı) ve parçalanan ailelerde yansıyan sosyal maliyetleri, hesaplanamaz boyutta.

Bush, Amerika'yı ve dünyanın geri kalan kısmının çoğunu göz boyayarak ve girişimin maliyetini saptırarak savaşa sokmaktan ötürü affedilebilir olsa da, bunu nasıl finanse edeceğini seçme şeklinin hiçbir mazereti yok. Onun savaşı, tamamen borçla finanse edilen tarihte-

** Prof. Linda Bilmes: Harvard Kennedy School, Kamu Politikası Kıdemli Öğretim Üyesi*

ki ilk savaştı. Amerika, 2001 yılındaki vergi kesintisi nedeniyle zaten tırmanan açıklarıyla savaşa girerken, Bush varlıklılara bir vergi "indirimi" daha getirerek durumu daha da fazla batırmaya karar verdi.

SAVAŞLAR DÜNYANIN GÜVENLİĞİNİ BALTALADI

Amerika bugün, işsizlik ve açığa odaklanmış durumda. Amerika'nın geleceğine yönelik her iki tehdidin izi de, hiç de azımsanmayacak ölçekte Afganistan ve Irak savaşlarına kadar sürülebilir. Artan savunma harcamaları, Bush'un vergi kesintileri ile birlikte, Amerika'nın Bush'un seçildiği andaki yüzde 2 GSYH fazlasından, bugünkü büyük açık ve borç pozisyonuna düşmesinin temel nedenidir. Bu savaşlara şimdiye kadar yapılan doğrudan kamu harcaması kabaca 2 trilyon dolar tutuyor, (ABD'deki her bir hane başına 17 bin dolar) henüz kesilmemiş faturalarla birlikte bu tutar yüzde 50 oranında artacak.

Dahası, Bilmes ile yazdığımız kitabımız Üç Trilyon Dolarlık Savaş'ta öne sürdüğümüz gibi, savaşlar, Amerika'nın sonunda açıklarını ve borç yükünü vahimleştiren makroekonomik güçsüzlüğünü artırdı. Orta Doğu'daki karmaşa, şimdi olduğu gibi o zaman da petrol fiyatlarının yükselmesine yol açarak, Amerikalıların ABD'de üretilen malları satın almak için harcayabilecekleri paranın petrol ithalatında kullanılmasına zorladı.

Fakat o dönemde ABD Merkez Bankası bu zayıflıkları, tüketim patlamasına yol açan bir konut balonu tasarlayarak sakladı. Bunun sonucu olan aşırı borçluluk durumu ve gayrimenkul fazlasının üstesinden gelmek yıllar sürecek.

Ne gariptir ki savaşlar, yine Bin Ladin'in aklına gelmemiş olabilecek şekillerde Amerika'nın ve dünyanın güvenliğini baltaladı. Destek bulmayan bir savaş, asker alımlarını her şart altında zorlaştırırdı. Fakat Bush Amerika'yı savaşların maliyetleri konusunda kandırmaya çalışırken, birliklere yeterince kaynak sağlamadı, sözgelimi Amerikan askerlerinin yaşamlarını korumak için gerekli zırhlı ve mayınlara dayanıklı araçlar veya savaştan geri dönen askerlere yeterli sağlık hizmetleri için en temel harcamaları bile onaylamadı. Bir ABD mahkemesi, yakın zamanda savaş gazilerinin haklarının ihlal edildiği hükmünü verdi. (Dikkat çekici şekilde, Obama idaresi savaş gazilerinin mahkemelere başvuru hakkının kısıtlanması gerektiğini ileri sürüyor!)

HAREKETE GEÇMEDEN ÖNCE DÜŞÜNMEK İŞE YARAR

Askeri yükün fazlalığı, tahmin edileceği gibi askeri gücün kullanılması konusunda tedirginliğe ve başkalarının da bunun Amerika'nın güvenliğini zayıflattığı bilgisine yol açtı. Fakat Amerika'nın gerçek gücü, askeri ve ekonomik gücünden daha da fazla, "yumuşak gücünde", manevi otoritesindedir. Bu da zayıflamıştır. ABD haksız tutuklama ve işkence görmeme gibi temel insan haklarını çiğnerken, uluslararası hukuka olan köklü bağlılığı sorgulandı.

Afganistan ve Irak'ta, ABD ve müttefikleri uzun dönemli zaferin insanların sevgisini ve güvenini kazanmayı gerektirdiğini biliyordu. Ancak bu savaşların ilk yıllarındaki hatalar, zaten zor olan savaşı karmaşık hale getirdi. Savaşların tali zararları muazzam boyutta oldu. Bazı hesaplara göre doğrudan veya dolaylı olarak savaş yüzünden bir milyondan fazla Iraklı hayatını kaybetti. Kimi etütlere göre son on yılda Afganistan ve Irak'ta en az 137 bin sivil, şiddet sonucu öldü. Yalnızca Iraklılar arasında 1,8 milyon mülteci ve 1,7 milyon yerinden edilmiş insan var.

Sonuçların hepsi yıkıcı olmadı ancak Amerika'nın borçla finanse edilen savaşlarının fazlasıyla katkıda bulunduğu açık. Şimdi de ABD'yi bütçe kısıtlamaları gerçeği ile yüzleşmeye zorluyor. Amerika'nın askeri harcaması, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden 20 yıl sonra, hâlâ dünyanın geri kalan kısmının toplam harcamalarına eşit. Artan harcamaların bir kısmı Irak ve Afganistan'daki yüksek maliyetli savaşlara ve daha geniş anlamda Terörizm ile Küresel Savaş'a yapıldı, fakat büyük kısmı var olmayan düşmanlara karşı çalışmayan silahlar için israf edildi. En nihayetinde, bu kaynaklar muhtemelen yeniden düzenlenecek ve ABD muhtemelen daha az ödeyerek daha fazla güvenlik elde edecek.

El Kaide tamamen çökertilmese de, artık 11 Eylül saldırılarının hemen sonrasında göründüğü kadar tehdit teşkil ediyor gibi görünmüyor. Ancak bu noktaya gelmek için ABD'de ve başka yerlerde ödenen (çoğunlukla önlenebilir olan) bedel, devasa boyutta oldu. Uzun süre bunun mirasıyla yaşayacağız. Harekete geçmeden önce düşünmek işe yarar.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org

Askeri yükün fazlalığı, tahmin edileceği gibi **askeri gücün kullanılması** konusunda tedirginliğe ve başkalarının da bunun Amerika'nın güvenliğini zayıflattığı bilgisine yol açtı.